

**Az alapvető jogok biztosának  
Jelentése  
az AJB-897/2016. számú ügyben**

Előadó: dr. Tóth Livia

### **Az eljárás megindulása**

Jász-Nagykun-Szolnok megyei Fegyverneken élő, nevük elhallgatását kérő panaszosok fordultak beadvánnyal a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyetteshez. A panaszbeadvány összetett volt, a panaszosok több problémát is sérelmeztek, melyek közül az Aranykor Idősek Otthona (5231 Fegyvernek, Szent Erzsébet út 128.) működésével összefüggésben az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) alapján vizsgálatot rendeltem el, tekintettel arra, hogy a beadvány alapján felmerült az ellátottak alapvető joga sérelmének gyanúja. A panaszosok sérelmezték az otthonban uralkodó higiénés állapotokat, a gondozottakkal, valamint a személyzettel való bánásmódot is, továbbá az ápolás-gondozás embertelen körülményeit. A vizsgálat eredményes befejezése érdekében az ügyvel kapcsolatban megkerestem és felkértem a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztályát, hogy vizsgálja ki a panaszban foglaltakat.

### **Az érintett alkotmányos jogok**

- a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye, valamint a tisztességes eljáráshoz való jog [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés: „*Magyarország független, demokratikus jogállam.*”];
- az élethez, és az emberi méltósághoz való jog [Alaptörvény II. cikk: „*Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.*”];
- a személyes szabadsághoz való jog [Alaptörvény IV. cikk: „*Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.*” „*Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. [...]*”]

### **Alkalmazott jogszabályok**

- Magyarország Alaptörvénye
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.)
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.)
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szocvtv.)
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (SzCsM r.)
- A pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól szóló 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet

### **A megállapított tényállás**

1. A hivatalomhoz eljuttatott beadvány szerint az otthon vezetője agresszíven viselkedik a személyzettel és a lakókkal is. A mozgásképtelen, mozgáskorlátozott ellátottak az emeleten vannak elhelyezve, a látogatók fogadását pedig korlátozzák az intézményben. A lakók mindig éhesek és fáznak, az otthonban nagyon rossz higiénés körülmények uralkodnak: a nővérek nem használnak gumikesztyűt, pusztá kézzel mosdatják, tisztázzák a lakókat, a takarítást is ők végzik. A demens ellátottak „csak vegetálnak”, az intézmény nem biztosít számukra semmilyen foglalkozást.

2. A panaszbeadvány eredményes kivizsgálása érdekében felkértem a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal kormány megbízottját, hogy vizsgálja ki a panaszban foglaltak megalapozottságát. A Gyámügyi és Igazságügyi Főosztály (a továbbiakban: Főosztály) az eljárás során, a helyszíni ellenőrzést követően 2015. november 4-én kelt végzésével szakértőként kirendelte a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal (a továbbiakban: NRSZH) módszertani feladatokat ellátó szervezeti egységét az intézmény szolgáltatásai szakmai megfelelőségének ellenőrzése érdekében, egyidejűleg a fenntartó számára az ellenőrzési eljárás lezárásáig újabb ellátottak felvételét megtiltotta. Ezen túlmenően megkerestem az ellátottjogi képviselőt annak érdekében, hogy helyszíni bejárást követően nyújtson tájékoztatást az intézmény ellátásának színvonaláról, az intézményben folytatott gondozási munkáról, valamint az esetlegesen tudomására jutott jogsértésekről.

Vizsgálatot folytatott az ügyben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Szolnoki Járási Hivatala Népegészségügyi Osztálya és a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Földművelésügyi Főosztálya is.

### **A hatósági ellenőrzések tapasztalatai**

**2.1.** A *Főosztály* helyszíni ellenőrzésére 2015. október 29-én került sor. A jegyzőkönyvben foglaltak alapján megállapították, hogy az épület állaga az évenkénti festések elmaradása miatt elhanyagolt. A mellékhelyiségek és zuhanyzók rendkívül elhasználódtak, cserére, illetve felújításra szorulnak. Az étkezőben fűtés nem volt, az ellenőrzés időpontjában takarító személyzet nem dolgozott, az intézményvezető pedig szabadságát töltötte. *A takarítási feladatokat ekkor a gondozói személyzet végezte ápolási feladatai közben.*

Megállapította a hatóság továbbá, hogy konyhai személyzet nincs alkalmazásban, az étkezéssel kapcsolatos teendőket szintén az ápoló személyzet végezte. Közösségi helyiséggel ugyan rendelkezik az otthon, de az az ellenőrzés időpontjában raktárként és ruha szárítóként funkcionált. *Az idősök fejlesztését egyáltalán nem végezték. A gondozókra nehezedő feladattöbblet miatt az ellátottak ellátása nem a megszokott ütemben és módon történik.* Az SzCsM r. 2. számú melléklete határozza meg a személyes gondoskodás formáinak szakmai létszámnormáit, miszerint a bentlakást nyújtó intézmények – jelen esetben idősök otthona – esetében 50 férőhelyre vetítve 12 fő ápoló-gondozó, valamint egy fő mentálhigiénés munkatárs alkalmazása kötelező. Az ellenőrzés során megállapították, hogy *a kötelezően előírt létszámnorma az intézményben nem biztosított. Az ellátottak részére külön foglalkozások, szabadidős tevékenységek nincsenek.*

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Szolnoki Járási Hivatala Népegészségügyi Osztálya az általa lefolytatott helyszíni ellenőrzésről készült jegyzőkönyvet másolatban tájékoztatásul megküldte a Főosztály részére, ebben a dokumentumban is rögzítették, hogy az előírt személyi létszámmal nem rendelkezik az intézmény. Kevés a szociális ápoló-gondozó, nem alkalmaznak mentálhigiénikust, mosó-vasaló nőt, továbbá a takarítójuk tartósan táppénzen van. *Létszámbiány következtében a szakdolgozók takarítói, tálalókonyhai és mosodai feladatokat is ellátnak, ez a hiányosság az ápolás minőségét rontja.* Az épület 2 szintes, azonban lift vagy lépcsőjáró szerkezet nincs, *az akadálymentes közlekedés nem biztosított.* Az emeleti részen 4 fő él kerekesszékekben, az ő lejutásuk az emeletről napi szinten nem megoldott. *A földszinten 2 demens lakó zárt szobában él, fokozott felügyeletre lenne szükségük, de ezt biztosítani nem tudják. Szobájuk elhanyagolt, koszos, jelzőkészülék nem volt elhelyezve.* A Népegészségügyi Osztály a hatáskörébe tartozó kérdésekben a szükséges intézkedést megtette: a helyszíni szemle során tapasztalt közegészségügyi, járványügyi hiányosságokkal kapcsolatban végzést adott ki az egészségügyi kártevők elleni védekezés hiánya miatt, melynek megtörténtét később a fenntartó igazolta.

A helyszíni ellenőrzést kövően a Főosztály munkatársai telefonos interjú készítése céljából felkeresték 13 ellátott hozzátartozóját. Két ellátott esetében jeleztek problémát a gondozást illetően, a többi ellátott hozzátartozója elégedett volt a nyújtott szolgáltatással.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal *Élelmiszerlánc-biztonsági és Földművelésügyi Főosztálya* szakvéleménye alapján a 2015. október 29-én megtartott ellenőrzés során több hiányosságot tapasztaltak. Az intézményben 2 fázisban mosogatnak, fertőtlenítő hatású mosogatószer nem volt – az ellenőrzés időpontjában elfogyott –, mely hiányosságot az ellenőrzés időtartama alatt pótolták. A dolgozók a mosogató szabályait nem tudták elmondani. A hulladék gyűjtése nyitottan történik, hűtő hőmérsékleti ellenőrző lapot nem vezetnek. A tálalási hőfokot az ellenőrzés napján nem dokumentálták, HACCP kézikönyvet bemutatni nem tudtak. A tálalókonyhából nyíló raktárhelyiségben mosatlan retket és almát találtak, zöldség előkészítővel nem rendelkeztek. Az eltett ételminta mennyisége kevés volt. Megállapították, hogy a dolgozók élelmiszer-biztonsági ismeretei hiányosak, ezért soron kívüli oktatásukat rendelték el.

**2.2.** Az *ellátottjogi képviselő* helyszíni bejárására 2015. november 18-án került sor. Tájékoztatása szerint látogatás idején ebédeltetés folyt, *az ebédlőben hideg volt, nem fűtöttek.* Megállapította, hogy az intézmény egész területén a tisztaság nagyobb odafigyelést igényelne, kellemetlen szag volt érezhető. A lakók elmondásuk szerint jól érzik magukat az intézményben, az ellátottakat hozzátartozóik gyakran látogatják. Tájékoztatása szerint *a földszinten a kulcsra zárt „betegszobában” két demens ellátott él. Szobájuk elhanyagolt, koszos, emberi méltóságot sértő körülmények között vannak elhelyezve. Jelzőkészülék nincs a lakószobában, a korlátozó intézkedés alkalmazásáról dokumentációt nem vezetnek.* Arra a kérdésre, hogy meddig és mikor vannak bezárva, egyértelmű választ nem kapott.

**2.3.** Az NRSZH szintén 2015. november 18-án folytatta le az Aranykor Idősek Otthona ellenőrzését, melynek időpontjában az 50 fő engedélyezett férőhelyszámon 49 ellátott tartózkodott. A szakdolgozói létszám az elvárt 12 fővel szemben 9 fő volt, mentálhigiénés munkatársat nem foglalkoztattak. Az akadálymentes közlekedés feltételei nem biztosítottak, az épület közös helyiségeiben nem található kapaszkodók. A tárgyi feltételek tekintetében is számos hiányosságot állapítottak meg, többek között azt, hogy a vizesblokkok állapota nem felel meg sem az elvárható higiéniai, sem technikai feltételeknek, a csempék koszosak, a zuhanyrózsák törtek, a fürdőhelyiségbe kerekesszékekkel nem lehet biztonságosan bejutni. Megállapították, hogy „a vizesblokkok sürgősen felújításra szorulnak, jelen állapotukban balesetveszélyesek, valamint erősen kifogásolható higiéniai körülményekkel bírnak”.

Az NRSZH jelentése kihangsúlyozta, hogy *az ellenőrzéskor helyszínen tapasztalt körülmények semmilyen szempontból nem felelnek meg a demens ellátás feltételeinek.* Sem az épület adottságai, sem az udvar, sem a kert, sem a szakdolgozói létszám, sem pedig a dolgozók szakmai felkészültsége nem teszi lehetővé a demens gondozottak szakszerű és megfelelő színvonalon történő, biztonságos ellátását. Az ellátottak szobájának kulcsra zárása egyaránt felvet szakmai és ellátottjogi kérdéseket. Ez a módszer, illetve eszköz, semmilyen körülmények között nem alkalmazható ellátottakkal szemben. Ennek megfelelően javasolták a fenntartónak, hogy ennek figyelembevételével módosítsa működési engedélyét.

Az egyéni gondozási terveket a jogszabályi előírásoknak megfelelően dolgozták ki. A szakmai tartalom vonatkozásában azonban javasolt a dokumentumok felülvizsgálata, annak érdekében, hogy a gondozási terv részletesen tartalmazza az ellátást igénybe vevő fizikai, mentális állapotának helyzetét, az állapot javulás, illetve megőrzés érdekében szükséges, illetve javasolt feladatokat, valamint azok időbeli ütemezését. A szűrőpróbaszerűen megvizsgált ellátotti dokumentációban szakmai hiányosságot a gondozási terv vonatkozásában találtak.

Az intézmény nem rendelkezik szakmai protokollokkal többek között az elhunytal való teendőkkel, gyógyszereléssel kapcsolatban, valamint intézkedési tervekkel rendkívüli események esetén. Az NRSZH javasolta *a technikai dolgozók számára, valamint a szakdolgozók számára belső utasítások kidolgozását, ezekből jelenleg egy sem áll rendelkezésre.* Megállapításai szerint a szakmai szabályozás és a kompetencia határok pontos kijelölése, az adekvát módon felépített szakmai struktúra egy jól szervezett, áttekinthető szakmai hátteret eredményezhet, azok hiánya azonban megjelenik az ellátottakkal való gondoskodásban. A szakmai program bemutatja a szolgáltatás teljes működését, de csak részben tartalmaz egyéni sajátosságokat, valamint csak nagyvonalakban, általánosságokban tartalmazza az elvárt szakmai tartalmat. A dokumentum szakmai tartalmában – és a gyakorlatban is – éppen azok a fejlesztési, rehabilitációs és gondozási feladatok nem jelennek meg, melyekre a gyakorlatban is nagy hangsúlyt kellene, hogy fektessen az intézmény. Javasolták a dokumentum teljes átdolgozását és kiegészítését.

*Az ellenőrzésről készült jegyzőkönyv azt is megállapította, hogy minden szolgáltatásnak rendelkeznie kell a jogszabályban meghatározott módon készült, és adekvát szakmai tartalmat tükröző alapidokumentummal, ezért szükségesnek tartották a dokumentum tartalmi elemeinek bővebb kifejtését, valamint a jelzett hiányosságok pótlását.*

A házirend tartalmilag részben megfelel a jogszabályi elvárásoknak, valamint részben megfelel alapvető funkciójának. A házirend jól látható helyekre ki van függesztve. Azonban javasolt a dokumentum átdolgozása, és a szakmai programmal összhangban történő kiegészítése. A gazdag szabadidős programlehetőségek, valamint azok rendszeressége és szervezettsége nem egyértelmű az ellátotti és munkatársi interjúk, valamint a szakmai programban leírtak és a házirendben megemlíttettek tekintetében. Az ellenőrzéskor tapasztaltak alapján éppen ezen programok hiányára hívták fel a figyelmet az NRSZH munkatársai.

Az ellátotti interjúk során az idősek általában előadták, hogy már sok éve élnek ott, szeretnek az otthonban élni, hiányt nem jeleztek. Az otthonból kijárnak, ha egészségük engedi. A körülményeiket, a gondoskodást az otthonban megfelelőnek tartják. A látogatás során az NRSZH munkatársai megállapították, hogy a közös helyiségek (ebédlő, közösségi tér) hűvösek voltak, a fűtés szempontjából alulkapacitáltak. *Az értékmegőrzés nincs szabályozva,* a nagyobb értékű vagyongörzésre irányuló igény pedig nem jellemző.

A szabadidős programok tekintetében is hiányosságokat tárt fel az NRSZH vizsgálata, ennek megfelelően javasolta a szabadidős programok és foglalkozások körének bővítése. Az intézmény nagy figyelmet fordít a testmozgásra, illetve szabadban történő időtöltésre télen és nyáron egyaránt, azonban javasolt ezt szervezetter, a szakmai programban lefektetett módon kialakítani.

*Az intézmény bejárásakor összességében családi hangulatot, azonban alulszervezettséget, valamint nem megfelelő tisztaságot és higiéniai körülményeket tapasztaltak. Az ételt külső cég szállítja, összességében az étkezés minőségével elégedettek a lakók. Az ellenőrzés alkalmával azt tapasztalta a hatóság, hogy az intézmény dolgozói a magas átlagéletkorhoz, valamint az ellátási szükségletekhez igyekeznek igazítani figyelmüket és szakmai munkájukat, azonban a jelzett létszámbiánnnyal és a jelzett szakmai szabványok hiányában ez nem, illetve csak nehezen valósítható meg az elvárt szakmai minőségben. Az ellátottak ettől függetlenül arról számoltak be, hogy az intézmény biztosítja az ellátottak által elvárt nyugalmat és törődést annak ellenére, hogy a személyi-tárgyi feltételek tekintetében súlyos hiányosságokkal bírnak.*

A szakértői vizsgálat során megállapították, hogy *az intézmény nem megfelelő szakmai kompetenciákon nyugvó működése mellett hiányoznak a következetes és átlátható elvek és szabályok, melyek mentén leírt és a gyakorlatban megjelenő koncepció megvalósításával a szolgáltató megfelelő szakmai színvonalon lenne képes biztosítani a kliensek ellátásának folyamatoságát és minőségét.*

A gyakorlatban megjelenő és a leírt koncepció egymással nem összhangban jelenik meg a kliensek ellátásában. A szakmai ellenőrzés során feltárt hiányosságokat javasolt mielőbb pótolni, mind a szakmai munka, mind a szakdolgozói létszám, mind pedig a dokumentáció vonatkozásában. Továbbá azonnali beavatkozást igényel a két fő demens ellátott ellátásának szakmai és tárgyi körülménye.

**2.4.** Mindezen információk birtokában a Főosztály 2015. december 28-án kiadott végzésében felszólította a fenntartót a megállapított hiányosságok 30 napon belüli pótlására:

- az engedélyezett ellátotti létszámhoz kötelezően előírt személyi feltételek biztosítására,
- a demens ellátottak más intézménybe történő elhelyezésére,
- a teljes intézményi dokumentáció átdolgozására,
- a mozgáskorlátozott ellátottak földszinten való elhelyezésére.

Mindezeket túl továbbra is megtiltotta új ellátottak felvételét az intézménybe. A Főosztály végzésében felhívta a fenntartó figyelmét, hogy amennyiben az előírt feltételeket a megadott határidőn belül nem teljesíti és határidő hosszabbítást sem kér, a hatóság az ellátható személyek számát csökkenteni fogja, vagy az engedélyest törli a szolgáltatói nyilvántartásból.

A fenntartó 2016. január 27-i levelében arról tájékoztatta a Főosztályt, hogy az NRSZH Szociális Hatósági Módszertani Osztályának szakértői véleményében foglaltak szerint átdolgozták a teljes intézményi dokumentációt. A demens ellátottak más intézménybe történő elhelyezésére azért nem kerülhetett sor, mert ahhoz hozzátartozóik nem járultak hozzá, továbbra is ragaszkodnak az intézményhez. A további hiányosságokat (festés, burkolat javítása, jelzőkészülék elhelyezése) pótolták, a korlátozó intézkedések alkalmazását dokumentálják. A fenntartó tájékoztatása szerint a mozgáskorlátozott ellátottak egy részét elhelyezték a földszinten, a lift kialakítása tervben van. 2016. február 1-től 2 fővel bővítik a személyzetet, egy további álláshely még betöltetlen. A fenntartó levelében a további hiányosságok pótlásához határidő hosszabbítást kért, melyet a főosztály engedélyezett.

**2.5.** Ezt követően a fenntartó 2016. március 2-án kelt levelében arról tájékoztatta a Főosztályt, hogy az előzőekben ismertetett intézkedéseken kívül a mellékhelyiségek, zuhanyzók, konyha tisztasági festése megtörtént, a közösségi helyiség foglalkoztatásra alkalmas. A mozgáskorlátozott lakókat a földszinten helyezték el, a lift építésének kivitelezési munkálatait megrendelték, valamint teljesítették az előírt személyi feltételeket is. A Főosztály ezt követően 2016. március 18-án soron kívüli helyszíni utóellenőrzést tartott az intézményben. A jegyzőkönyv szerint az összes lakószoba tisztasági festését, valamint a nyílászárók cseréjét és az épület külső szigetelését az idei évben pályázati pénzből tervezi finanszírozni az otthon. Az épületben meleg volt, kivéve az ebédlőt, amely hideg és fűtetlen volt. Ennek felfűtése az ebéd előtt 1 órával történik. A két demens lakó külön szobában lakik, egy fő egyedül, egy fő pedig másik ellátottal. A mozgáskorlátozott lakók közül többen még a felső szinten laktak, őket az ápolószemélyzet segíti az emeletről történő lejutáskor. A felső szinten lévő klubhelyiséget kitaraktatták, de továbbra is csak szárítóként funkcionál. Az intézményben 18 fő foglalkoztatott van, szabadidős tevékenységet azonban továbbra sem biztosít az otthon. Az ellenőrzés megállapította, hogy a Szakmai Program csak részben tartalmaz egyéni sajátosságokat és csak általánosságban tartalmazza az elvárt szakmai tartalmat. Nem jelennek meg benne azok a fejlesztési, gondozási tevékenységek, amelyekre a gyakorlatban is nagy hangsúlyt kellene fektetni. Fentiek ismeretében a Főosztály 2016. április 6-án kelt végzésében felszólította az intézményt a Szakmai Program átdolgozására és hatályosítására, egyidejűleg továbbra is megtiltotta új ellátottak felvételét.

## A vizsgálat megállapításai

### I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint hatóság, ezen belül közszolgáltatást végző szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. A 18. § (2) bekezdése a) pontja alapján a közszolgáltatást végző szerv – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik – az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv.

Az ombudsmani gyakorlat a *közszolgáltatást végző szervek* fogalmkörébe tartozónak tekinti a szociális ellátást és különösen az idősellátást nyújtó bentlakásos intézményeket, amelyekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – egyértelműen kiterjed.

### II. Az alkotmányos alapjogok és alapelvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának.

Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az állampolgári jogok országgyűlési biztosa következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi teszteket.

Magyarország Alaptörvényének és az Ajbt-nek a hatályba lépésével az alapvető jogok biztosaként is követni kívánom a fenti gyakorlatot, így míg az Alkotmánybíróság eltérő álláspontokat nem fogalmaz meg, eljárásom során irányadónak tekintem a testület eddigi megállapításait. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”.

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi élel azt mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, az Alaptörvény II. cikkében, valamint az Alaptörvény XIX. cikk (1)-(2) bekezdésében, és XX. cikk (1)-(2) bekezdésében foglaltakat a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 2. § (1) bekezdésének, az Alkotmány 54. § (1) bekezdésének, valamint 70/D. § (1)-(2) bekezdésének és 70/E §. (1)-(2) bekezdésének szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, az emberi méltósághoz való jog, valamint a testi és lelki egészséghez való jog tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – *az Abb. megállapításaival összhangban* – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően és az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, *demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Ahogyan pedig arra az Alkotmánybíróság felhívta a figyelmet a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybíróági gyakorlat relevánsnak tekinthető a vizsgálat során. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a *kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

2. Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az *élethez és az emberi méltósághoz*. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően továbbra is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybíróági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az Alkotmánybíróság több alkalommal kifejtette, hogy a szociális ellátáshoz való jog minimumának elvont alkotmányos mércéje az élethez és emberi méltósághoz való jog. Az állam alkotmányos kötelezettségét akkor teljesíti, ha a szociális támogatási rendszert megszervezi és működteti. Egyedüli korlát, hogy átmenetileg sem okozhat területenként vagy társadalmi csoportonként ellátatlanságot, sem pedig emberhez méltatlan ellátási körülményeket. A megélhetési minimum alkotmányos alapkövetelményeként meghatározott *emberi élethez és méltósághoz való jog védelmében* az állam az emberi lét feltételeiről köteles gondoskodni. Ennek megfelelően az állam ellátási kötelezettsége az időskorú személyek esetén kiterjed a megfelelő intézményi ellátórendszer kialakítására és a szakszerű, mindenki számára hozzáférhető ellátást nyújtó intézmények elérhetőségének biztosítására. A magánszféra védelme összefügg más alapjogokkal, így legszorosabban az emberi méltóság jogával, sőt az Alkotmánybíróság álláspontja szerint annak egyik alkotóeleme. (1115/B/1995. AB határozat)

3. Az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdése előírja, hogy *mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz*, a IV. cikk (2) bekezdés alapján pedig senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.

Az Alkotmánybíróság 36/2000. (X. 27.) AB határozatában kiemelte, hogy az „*Emberi Jogok Európai Egyezményéből, illetve a Bíróság esetjogi gyakorlatából, valamint a [...] nemzetközi dokumentumokból megállapítható, hogy az elmebetegtek tekintetében az ön- és közveszélyesség oka lehet a személyi szabadság korlátozásának, a kötelező pszichiátriai gyógykezelésnek. A nemzetközi dokumentumok és a Bíróság gyakorlata is a hangsúlyt főképpen az eljárási garanciákra helyezi, azaz, hogy az elmebetegség miatt történő szabadságkorlátozás ne lehessen önkényes, csak a szükséges mértékű legyen, és csak a szükséges ideig tartson.*” A személyi szabadság alapjogával kapcsolatban az Alkotmánybíróság rámutatott, hogy „*e jog érvényesülése vizsgálható valamennyi – a személyi szabadságot valóban érintő – állami intézkedés alkotmányossági megítélésekor. [...] A személyes szabadsághoz való jog érdemben felhívható valamennyi, a mozgás és a helyváltoztatást is korlátozó jogszabály alkotmányossági megítéléséhez. [...] Ezen jogok korlátozásának alkotmányossága, a minden alapjog korlátozására irányadó (korábban az Alkotmány 8. § (2) bekezdésébe foglalt) követelmények figyelembevételével dönthető el. [...]*” Az Alkotmánybíróság szerint a személyes szabadság korlátozásával szemben fennálló alkotmányos követelmény, hogy a korlátozás feleljen meg a szükségesség és arányosság kritériumának.<sup>1</sup> Az Alkotmánybíróság 66/1991. (XII. 21.) AB határozatában is kiemelte, hogy a személyes szabadság alkotmányos alapjogát törvény az Alkotmány megengedő rendelkezése folytán korlátozhatja. Az egyes korlátozható rendelkezések azonban csak akkor fogadhatók el alkotmányszerűnek, ha az általuk elérni kívánt és alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükségszerű és arányos.

<sup>1</sup> 36/2000. (X. 27.) AB határozat

E követelmény az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdésének és az alapvető jogok lényeges tartalmának korlátozását tiltó I. cikk (3) bekezdésének egymásra vonatkoztatásán alapul.

### III. A vizsgálat érdemi megállapításai, következtetések

1. A szociális jogok szerterágazóak és túlmutatnak az Alaptörvény rendelkezésein, többek között nemzetközi egyezményekben rögzítettek, így az 1966-ban elfogadott a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában, amelyben az államok arra vállalkoznak, hogy a benne szereplő jogokat vagy azonnal vagy folyamatosan megvalósítják. Ezen túlmenően a Magyarországon 1999. évi C. törvénnyel kihirdetett Európai Szociális Chartában is meghatározták, hogy milyen szociális jogokat kell megvalósítani a részes államoknak. Ennek része a szociális és egészségügyi segítségre való jog, a szociális jóléti szolgáltatásból való részesülés joga, a család joga a szociális, jogi és gazdasági védelemhez. Az Alaptörvényen túl, annak alapján a szociális jogokról több más jogszabály rendelkezik. Az állam aktivitását feltételező szociális jogok megvalósítása a megfelelő intézmények létrehozása mellett az igénybevételükkel kapcsolatos alanyi jogoknak a törvényekben való meghatározásával történik.<sup>2</sup> Az alapjogi biztosok az ombudsman-intézmény megalakulásától kezdődően minden rendelkezésre álló eszközzel – helyszíni ellenőrzések, hivatalból elindított vizsgálatok, jogalkotási kezdeményezések révén – igyekeztek fellépni az idős koruk, vagy az ezzel összefüggésben kialakult rossz egészségi állapotuk miatt kiszolgáltatott emberek alapjogainak, egyenlő méltóságának védelmében.

Az állam számára – legyen az jogalkotó vagy jogalkalmazó szerv – nem fakultatív feladat a rászoruló polgáraitól való gondoskodás, a felelős intézkedés a megfelelő ellátási rendszerek átgondolt működtetése, mivel a helyzet jogállami megoldása ágazati normák előírásain alapul. Az ombudsmani gyakorlatból az is következik, hogy az időskorú személyek ellátásával kapcsolatban a rászoruló emberekről való „gondoskodási” kötelezettség semmi esetre sem merülhet ki a potenciális lehetőség biztosításában.

2. A fegyverneki Aranykor Idősek Otthona a SENGÁ-NET Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft. fenntartásában működik, 2016 decemberéig határozott idejű működési engedéllyel rendelkezik. Az engedélyezett ellátotti létszám 50 fő, az épületben 28 db 1-2-3 ágyas szoba található.

#### A tárgyi és személyi feltételek

1. Az SzCsM r. 4. § (1) bekezdés *b)* és *c)* pontjai szerint a személyes gondoskodást nyújtó intézményt úgy kell kialakítani, hogy épületeinek építészeti megoldásai tegyék lehetővé az akadálymentes közlekedést, bútorzata és berendezési, felszerelési tárgyai, az életvitelhez szükséges körülmények feleljenek meg az ellátottak életkori sajátosságainak, egészségi és mozgásállapotának. A 41. § (4) bekezdése előírja, hogy a bentlakásos intézmény akkor alkalmas gondozási feladatok ellátására, ha – többek között – biztosított a folyamatos fűtés- és melegvíz-szolgáltatás. Szintén e paragrafus (2) bekezdésének *d-f)* pontjai meghatározzák azt is, hogy a bentlakásos intézményekben ki kell alakítani az intézmény jellege szerinti közösségi együttlétre, tevékenységre (pl. társalgó, könyvtár, foglalkoztató, kápolna, imaterem), valamint mentális gondozásra, az egészségügyi ellátás céljára (pl. orvosi szoba, betegszoba), továbbá gondozási egységenként legalább húsz négyzetméter alapterületű közösségi együttlétre, szolgáló helyiséget.

A vizsgálat megindításakor, a hatósági ellenőrzések idején az intézmény nem felelt meg a fenti követelményeknek. A kétszintes épületben lift vagy lépcsőnjáró szerkezet nem volt, a közösségi helyiségekben kapaszkodók nem voltak felszerelve, a mosdókba kerekesszékekkel nem lehetett biztonságos bejutni. Az épület elhanyagolt állapotú volt az évenkénti tisztasági festések elmaradása miatt, az ebédlőt pedig nem fűtötték. A közösségi helyiséget a hatóság nem találta foglalkoztatásra alkalmasnak. Összességében elmondható, hogy az intézmény kialakítása nem felelt meg az ellátottak életkori sajátosságainak és mozgásállapotának sem.

*Megállapítom, hogy az otthon hiányos tárgyi feltételei a jogbiztonság követelményével, valamint emberi méltósághoz való jogával összefüggésben visszásságot okoztak.*

Az intézmény a hatóság végzésében foglaltaknak eleget téve az eljárás során orvosolta a fentiekben részletezett hiányosságok egy részét: a szükséges festési, burkolatjavítási munkálatokat elvégezték, a lift kivitelezése folyamatban van. Az ebédlőt étkezés előtt egy órával felfűtik.

<sup>2</sup> 28/1994. (V. 20.) AB határozat

A kapott tájékoztatás szerint az emeleten élő mozgáskorlátozott lakók egy részét a földszinten helyezték el, ám jelentésem elkészültében időpontjában még több mozgásában korlátozott ellátott lakott az emeleten, akiknek így mobilizálása, levegőztetése nehezen megoldott.

*Megállapítom, hogy mozgáskorlátozott lakók emeleten történő elhelyezése – lift hiányában – ezen ellátottak emberi méltóságához való jogával összefüggésben visszásságot okoz.*

2. Az SzCSM r. 6. § (1) bekezdés b) pontja szerint az ellátásban részesülő személyekkel közvetlenül foglalkozó, személyes gondoskodást végző személyek legalább nyolcvan százalékának szakképzettnek kell lennie nappali ellátás és bentlakásos intézményi ellátás esetén. Az SzCsM r. 2. sz. melléklete szerint a bentlakásos idősok otthona esetében 50 főre vetítve 12 fős ápoló-gondozó személyzet biztosítása kötelező, valamint 1 fő szociális, mentálhigiénés munkatárs alkalmazása is előírás.

*A vizsgálat lefolytatása idején az otthon mindösszesen 9 fő gondozót foglalkoztatott és nem állt alkalmazásban mentálhigiénés munkatárs, amely körülmény a jogszerű működés tekintetében a jogbiztonság követelményével összefüggésben okozott visszásságot.*

Az intézmény az eljárás során a fenti visszásságot orvosolta, jelenleg az előírt kötelező szakmai létszámnorma biztosított az otthonban.

### **Az ellátottak mentálhigiénés gondozása**

Az SzCsM r. 44. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a bentlakásos intézményben folyó gondozási tevékenység alatt az intézmény szolgáltatását igénybe vevő személy részére nyújtott olyan fizikai, mentális és életvezetési segítséget kell érteni, amelynek során az igénybe vevő szociális, testi és szellemi állapotának megfelelő egyéni bánásmódban való részesítése keretében a hiányzó, vagy csak korlátozottan meglévő testi-szellemi funkcióinak helyreállítására és szinten tartására kerül sor.

A hatóságok az intézmény ellenőrzései során azt tapasztalták, hogy az ellátottak foglalkoztatása nem valósul meg, részükre az intézmény nem biztosít olyan szabadidős tevékenységeket, programokat, amelyek a mindennapok értékes eltöltését szolgálnák és az idősok még meglévő készségeit fejlesztenék, de legalább szinten tartanák. Az otthon nem rendelkezik szakmai protokollokkal, a Szakmai Program ugyan bemutatja a szolgáltatás teljes működését, de csak részben tartalmaz egyéni sajátosságokat, valamint csak nagyvonalakban, általánosságokban tartalmazza az elvárt szakmai tartalmat. Nem jelennek meg benne azok a fejlesztési, gondozási tevékenységek, amelyekre a gyakorlatban is nagy hangsúlyt kellene fektetni. Az ellenőrzés alkalmával azt tapasztalták a hatóságok, hogy az intézmény dolgozói a magas átlagéletkorhoz, valamint az ellátási szükségletekhez igyekeznek igazítani figyelmüket és szakmai munkájukat, azonban a jelzett létszámihiánnyal és a jelzett szakmai szabályozók hiányában ez nem, illetve csak nehezen valósítható meg az elvárt szakmai minőségben.

A szakértői vizsgálat megállapította, hogy az intézmény nem megfelelő szakmai kompetenciákon nyugvó működése mellett hiányoznak a következetes és átlátható elvek és szabályok, melyek mentén leírt és a gyakorlatban megjelenő koncepció megvalósításával a szolgáltató megfelelő szakmai színvonalon lenne képes biztosítani a kliensek ellátásának folyamatosságát és minőségét.

Számos jelentésben hangsúlyoztam, hogy a szociális intézményi ellátás minőségbiztosítása jelentős mértékben a szakembereken múlik. Szakképzett és elhivatott szociális szakemberek nélkül nincs minőségi ellátórendszer. Sok esetben tapasztalható az a tendencia, hogy egy bentlakásos intézménybe került idős ember a bekerülését követően rohamosan – mind fizikailag, mind szellemileg – leépül. Az idősödés természetes velejárója a korábban meglévő készségek, képességek csökkenése, azonban – ahogyan a jogszabály is előírja –, törekedni kell arra, hogy az intézmény gondjaira bízott személyek minél tovább megőrizhessék fizikai és mentális egészségüket. Ez azonban célzott fejlesztő tevékenység, mentálhigiénés munka nélkül lehetetlen, különösen olyan keretek között, ahol a gondozó személyzetnek szakmai munkája elvégzése mellett konyhai kisegítői, takarító munkakörbe tartozó feladatokat is el kell végezni, mely belátható módon a minőségi ápolási munka rovására történik. A megfelelő színvonalú szakmai munka az egyik legfontosabb tényező egy szociális szolgáltató működése során, hiszen csak így érhető el, hogy a bekerülő, teljes körű gondozást igénylő személyek a valódi igényeiknek és szükségletüknek megfelelő, az egyenlő bánásmód és az emberi méltóság követelményét szem előtt tartó szolgáltatásban részesüljenek.

*A fentiekből következően megállapítom, hogy az intézmény nem megfelelő szakmai kompetenciákon nyugvó működése, a szükséges szakmai előírások, irányelvek hiánya a jogbiztonsághoz való joggal és az ellátottak emberi méltóságához való jogával összefüggésben visszásságot okoz.*



Az eljárás során az intézményi dokumentumokat, közöttük a Szakmai Programot is átdolgozták, de az vizsgálatom befejezéséig sem felelt meg a szakmai követelményeknek, további átdolgozása jelenleg is folyamatban van.

### **A demens ellátottak személyes szabadságának korlátozása**

A Szocvtv. 94/E. § (4) bekezdése szerint a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény az általa biztosított szolgáltatást olyan módon végzi, hogy figyelemmel legyen az ellátást igénybe vevőket megillető alkotmányos jogok maradéktalan és teljes körű tiszteletben tartására, különös figyelemmel az élethez, emberi méltósághoz, a testi épséghez, a testi-lelki egészséghez való jogra.

A hatósági ellenőrzések során kiderült, hogy a földszinti „betegszobában” két demens ellátott él, akiknek fokozott figyelemre és gondoskodásra lenne szükségük, ám mivel ezt az intézmény nem tudja biztosítani, a demens ellátottakat gyakorlatilag kulcsra zárt ajtó mögött, bezárva helyezték el. Az ellátottjogi képviselő és az NRSZH megállapítása szerint szobájuk elhanyagolt, koszos, emberi méltóságot sértő körülmények között élnek. Jelzőkészülék nincs a lakószobában, a korlátozó intézkedés alkalmazásáról dokumentációt nem vezetnek. Arra a kérdésre, hogy meddig és mikor vannak bezárva, egyértelmű választ nem érkezett. Az NRSZH megállapításai szerint az ellenőrzéskor helyszínen tapasztalt körülmények semmilyen szempontból nem felelnek meg a demens ellátás feltételeinek. Sem az épület adottságai, sem az udvar, sem a kert, sem a szakdolgozói létszám, sem pedig a dolgozók szakmai felkészültsége nem teszi lehetővé a demensek szakszerű és megfelelő színvonalon történő, biztonságos ellátását. Az ellátottak szobájának kulcsra zárása egyaránt felvet szakmai és ellátottjogi kérdéseket. Ez a módszer, illetve eszköz, semmilyen körülmények között nem alkalmazható az ellátottakkal szemben. Ennek megfelelően javasolták a fenntartónak, hogy a fentiek figyelembevételével módosítsa működési engedélyét. Továbbá azonnali beavatkozást sürgettek a két fő demens ellátott ellátásának szakmai és tárgyi körülményeire tekintettel.

A demens ellátottak gondozása komoly szakmai felkészültséget kíván a gondozó személyzettől, a demenciával élő ellátottak fokozott egészségügyi és szociális szükségletekkel rendelkeznek, szorosabb támogatást, állandó felügyeletet, segítséget igényelnek. Állapotukból fakadóan különösen kiszolgáltatott személyekről van szó, a demens ellátottak – és egyáltalán az ellátottak – bezárása nem csak szakmai szempontból, de emberi jogi szempontból is elfogadhatatlan, az emberi méltóságot súlyosan sértő, embertelen, megalázó bánásmód. Természetesen a demens betegek gondozása során nagyobb arányban fordul elő korlátozó intézkedések alkalmazása, azonban az emberi méltósághoz való jog ez esetekben sem korlátozható, valamint minden korlátozó intézkedés csak addig tarthat, ameddig az elrendelés oka fennáll. „Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.” Az Alkotmánybíróság az ember életét és méltóságát egységben szemlélte: nem választhatók külön az ember társadalmi és biológiai dimenziójához fűzhető jogok. Az emberi méltósághoz fűződő jog az alkotmánybírósági gyakorlatában *nem a személy szubjektumától függő méltóságérzethez kapcsolódott*, hanem azt jelentette, hogy a jog az életet az emberi minőséggel együtt ismeri el, és kapcsol ahhoz elidegeníthetetlen jogokat. Az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltósághoz való jog a természetes személyek autonómiáját jelenti, vagyis az önrendelkezésüknek egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja van, amelynél fogva *az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá.*<sup>3</sup> *Mindebből következően megállapítom, hogy a demens ellátottak kulcsra zárt ajtó mögötti elhelyezése az ellátottak élethez és emberi méltósághoz, valamint személyes szabadsághoz való jogával összefüggésben súlyos visszaállást okozott.*

A vizsgálat azt is megállapította, hogy a korlátozó intézkedések alkalmazásáról az intézmény nem vezetett dokumentációt. A Szocvtv. 94/G § (2)-(4) bekezdései előírják, hogy a korlátozó intézkedések alkalmazása során az Eütv. 192. §-a szerint kell eljárni. E szerint a kezelőorvos feladatait az intézmény orvosa látja el, valamint a korlátozó módszerek, eljárások (a továbbiakban együtt: korlátozó intézkedés) alkalmazását *a külön jogszabályban meghatározott írásos formában kell dokumentálni.* Az intézmény orvosának elérhetősége hiányában az intézményvezető által műszakonként kijelölt, a korlátozó intézkedés alkalmazására döntési joggal rendelkező ápoló jogosult az intézkedés elrendelésére, ebben az esetben az intézmény orvosát és az intézmény vezetőjét a korlátozó intézkedés alkalmazásáról haladéktalanul tájékoztatni kell.

<sup>3</sup> 64/1991 (XII.17) AB határozat

Az intézmény orvosa a korlátozó intézkedés alkalmazásáról tájékoztatja az intézmény vezetőjét. Az intézményvezető feladata az intézkedéshez szükséges feltételek, illetve szükség esetén a többi ellátott védelmének biztosítása. *A korlátozásról az intézményvezető negyvennyolc órán belül köteles tájékoztatni a törvényes képviselőt és az ellátottjogi képviselőt.* A korlátozó intézkedés alkalmazása ellen az ellátást igénybe vevő vagy törvényes képviselője panasszal élhet az intézmény fenntartójánál.

A panasz kivizsgálásához és a döntéshez a fenntartó szakértőként pszichiáter szakorvost vesz igénybe.

Értelmi fogyatékoság és demencia következtében tartós veszélyeztető magatartást mutató betegeknel az osztály, a részleg és az intézet elhagyásának megtagadása és megakadályozása indokolt lehet, ám ebben az esetben is, az intézet területén történő mozgás korlátozása esetén – ide nem értve az elkülönítés, testi kényszer, rögzítés, lekötés esetét, melyekre szigorúbb szabályok vonatkoznak – a korlátozó intézkedés felülvizsgálatát, dokumentálását és jelentését 168 óránként el kell végezni<sup>4</sup>.

A korlátozó intézkedések pontos, jogszabály által előírt formában történő dokumentálásának és az ellátottjogi képviselő értesítésének garanciális jelentősége abban áll, hogy ezen súlyos alapjogkorlátozó intézkedések menete visszakövethető legyen, a kiszolgáltatott helyzetben lévő ellátott érdekeinek, jogainak védelmére hivatott személy a leghamarabb értesüljön az intézkedésekről, és annak figyelemmel kísérésevel, a szükségesség-arányosság kritériumainak szem előtt tartásával biztosíthassa az eljárás törvényességét.

*Mindezekre figyelemmel megállapítom, hogy a korlátozó intézkedések dokumentálásának elmaradása a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével és az ellátottak emberi méltósághoz való jogával összefüggésben visszásságot okozott.*

A Főosztály legutóbbi tájékoztatása szerint az eljárás során az intézményi dokumentációt felülvizsgálták, azt átdolgozták, jelenleg a korlátozó intézkedések dokumentálását elvégzi az intézmény. A hatóság végzésében foglaltaknak megfelelően az otthon jelenleg külön szobában gondozza a két demens ellátottat, egy fő egyedül, egy fő pedig egy másik ellátottal került elhelyezésre, valamint az intézmény gondoskodott a jelzőkészülék kiépítéséről is. A kapott tájékoztatás szerint a demens ellátottak más intézményben történő elhelyezésére azért nem került sor, mert – noha a szakmai megítélés szerint az ellátottak magasabb színvonalú és állapotuknak jobban megfelelő ellátás volna indokolt – a hozzátartozók az áthelyezéshez nem járultak hozzá.

Ezzel kapcsolatban fontosnak tartom megjegyezni, hogy amennyiben a demens ellátottak nem állnak cselekvőképességet érintő gondnokság alatt, úgy cselekvőképes személynek minősülnek, és esetleges állapotuknak jobban megfelelő intézménybe történő áthelyezésükhöz nincs szükség a hozzátartozók hozzájárulására. A tájékoztatás szerint jelenleg az intézmény már rendelkezik a biztonságos gondozást lehetővé tevő szakmai létszámmal, így annak megítélése, hogy a demens ellátottak gondozása a megfelelő színvonalon biztosítható-e az intézményben, a szociális hatóságok kompetenciájába tartozó szakmai kérdés.

Összességében megállapítható, hogy a széleskörű szakmai vizsgálat által feltárt hiányosságok és jogsértő körülmények megszüntetése érdekében az intézmény vezetése nyomban elkezdte a hibák kiküszöbölését, törekszik a jogszerű működés helyreállítására.

Időközben hivatalom számára is megküldték a tájékoztatást, mely szerint a Jász-Nagykunszolnok Megyei Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztálya 2016. április 27-én kelt végzésében az Aranykor Idősek Otthona vonatkozásában megszüntette a hatósági eljárást és feloldotta az újabb ellátottak felvételét megtiltó rendelkezését azzal a feltétellel, hogy a fenntartó az intézmény székhelyén 2016. december 31-ig köteles biztosítani a hatályos jogszabályokban előírt valamennyi tárgyi feltételt.

## **Intézkedéseim**

Mindezzel együtt a jelentésemben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásságok orvoslása, valamint jövőbeli megelőzése érdekében

- az Ajbt. 32. § (1) bekezdései értelmében *felkérem* a SENGÁ-NET Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Kft. vezetőjét mint fenntartót és az Aranykor Idősek Otthona intézményvezetőjét, hogy haladéktalanul

<sup>4</sup> a pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól szóló 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet 5. § (9) bek.

- gondoskodjék arról, hogy az intézmény a jogszabályban előírt tárgyi feltételeknek eleget tegyen, az eljárás során feltárt és még nem orvosolt hiányosságokat pótolják;
  - gondoskodjék olyan mentálhigiénés programok, foglalkozások megszervezéséről, melyek segítik az idős személyeket még meglévő képességeik szinten tartásában, fejlesztésében;
  - intézkedjen annak érdekében, hogy az intézményi szabályzatok a jog- és szakmai szabályoknak teljes körűen megfeleljenek;
  - gondoskodjék arról, hogy az ellátotti jogok – különös figyelemmel a korlátozó intézkedések alkalmazása esetén – maradéktalanul érvényesüljenek az intézményben.
- az Ajb. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem* a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal kormány megbízottját, hogy a jövőben kísérije fokozott figyelemmel az Aranykor Idősek Otthona jogszabályoknak megfelelő működését, annak érdekében, hogy az ellátottak gondozása az elvárható szakmai színvonalon, alapvető jogaik maradéktalan tiszteletben tartása mellett folyhasson.

Budapest, 2016. május

Székely László sk.